

29 iunie – 1 iulie 2007

200 DE ANI DE VIAȚĂ EVREIASCĂ ÎN BRAȘOV

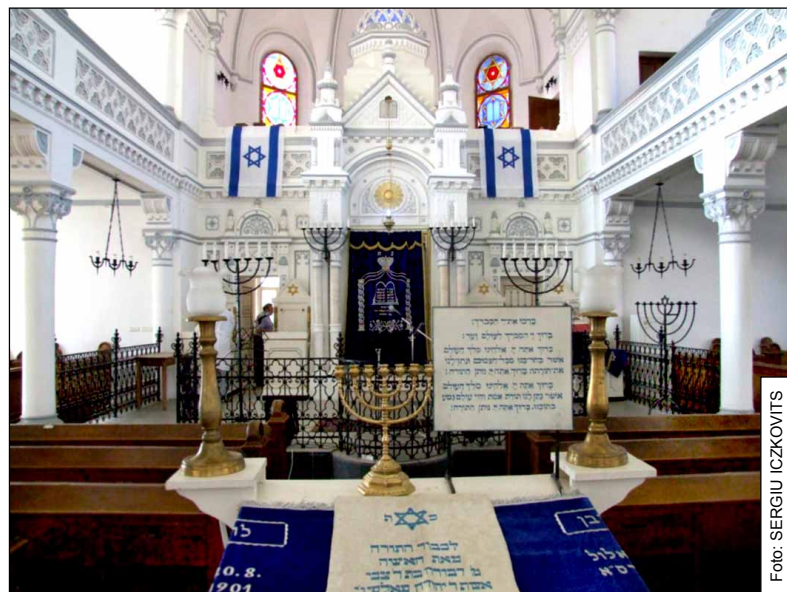

Foto: SERGIU ICZKOVITS

Trecut, prezent, viitor s-au strâns în sunetul răscolitor al Șofarului, așa cum s-a făcut el auzit în fața Sinagogii din Brașov. Trecut - pentru că, în clipa aceea, 200 de ani de prezență evreiască în acest frumos oraș din inima României deveneau efigie prin dezvelirea a două plăci memoriale de pe fațada sinagogii. Prezent - pentru că doi tineri, *Luiz Ganț* și *David Feller*, au fost cei care au făcut-o. Viitor - pentru că plăcile memoriale aveau să vorbească generațiilor următoare despre ceea ce am fost și ceea ce suntem. Cuvânt (președintele Comunității, ing. *Tiberiu Roth*) și muzică (imnurile de stat ale României și Israelului, interpretate de corul tinerilor evrei brașoveni) au însoțit primele momente ale sărbătorii. Rugăciuni pentru România și Israel, în fața *Aron Kodeș-ului* deschis, oficiate de Marele Rabin *Menachem*

Fior de sacralitate

Hacohen și Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, „Ce frumoase sunt corturile tale...”, în interpretarea prim cantorului *Iosif Adler*, au prefăcut cuvânturile de deschidere a celebrărilor. A fost un eveniment familial, dacă ținem seama că 18 președinți de comunități din țară, lideri ai F.C.E.R. și C.E.B., ai B'nai B'rith, ai A.E.R.V.H., ai A.C.P.R. I. au venit la Brașov să împărtășească bucuria de a fi ajuns să trăiască această clipă împreună cu membrii comunității și conducătorii ei. A fost o expresie a bunei înțelegeri interetnice și a ecumenismului care caracterizează modul de a fi al locuitorilor brașoveni, concretizată prin participări la vârf ale unor oficialități locale și înalți ierarhi. „Hine ma tov u ma naim...” - „Ce bine și ce frumos stau frații împreună...”. Frântura binecunoscutului cântec evreiesc a fost ilustrată de prezența la sărbătoare a E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului în România, a lui *Meir Nitzan*, primarul orașului israelian înfrățit cu Brașovul, *Rishon LeZion*, a fostului și noului ambasador al României în Israel, *Mariana Valeria Stoica* și *Edi Iosiper*.

Un scurt istoric al comunității brașovene, de la primul evreu, *lektziel ben Eizik „Levitianul”*, care a primit drept de a se stabili în Cetate, la cei de azi; ● o caracterizare a comunității alcătuită din „oameni obișnuiți”, care au contribuit cu modestie la dezvoltarea orașului, înzestrați cu „bun simț, politețe, cumsecădenie”, de care avem atâtea nevoie azi ● totul - cu accent pe *Erev Șabat*, momentul deloc întâmplător în care s-a derulat festivitatea, au fost reperate alocuțiunile rostite de ing. *Tiberiu Roth*. A urmat un *floriegiu de gând pentru aniversare*: ● „o comunitate caldă”, din care mulți evrei au făcut *Alia* (E.S. *Rodica Radian Gordon*) ● evreii sunt sarea pământului, aforism reconfirmat de realizările lor în Brașov și Israel (președintele Consiliului Județean Brașov, *Aristide Căncescu*) ● sionismul *avant la lettre* al evreilor români și ospitalitatea românească (primarul din *Rishon LeZion*, *Meir Nitzan*) ● bucuria de a sărbători laolaltă cele două veacuri de istorie comună (primarul Brașovului, *George Scripcaru*) ● exemplaritatea comunității brașovene pentru modul în care păstrează sinagoga și cele două cimitire, renașterea de azi a Brașovului prin industrie, turism, cultură, sentimentul lui *semper fidelis patriae* față de România și față de Israel (președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*) ● elogiul învățaturii iudaice și frățietatea religiilor avrahamitice, exprimate printr-un ingenios joc de citate biblice (representantul Bisericii Ortodoxe Române din Brașov, *Părintele Coman*) ● multietnicitatea și multiculturalitatea brașovene, metaforizarea momentului - „ceas reglat pentru a funcționa în continuare” - (representantul Ministerului Culturii și Cultelor, pastorul unitarian *Kriszbay Bela*) ● relațiile speciale între orașele înfrățite Brașov și *Rishon Le-Zion*, admirația pentru demnitatea națională, pentru modul în care israelienii își îngrijesc bătrânii și își educă tinerii (deputat *Ioan Ghișe*) ● binecuvântarea de pace în lume și în sufletele participanților la eveniment (representantul Bisericii Reformate Protestante din Brașov, *Ferenc Kassa*) ● sărbătorirea - prilej de consolidare a legăturilor între F.C.E.R., comunități, B'nai B'rith, a ecumenismului, a relațiilor româno-israeliene (președintele Forumului B'nai B'rith România, ing. *José Iacobescu*) ● importanța educației tinerilor în spiritul respectului față de Celălalt (șeful cultului greco-catolic, *Ilie Claudiu Sita*) ● misiunea de a

„lega trecutul de viitor” a președinților de comunități și încrederea că asemenea mari acțiuni, cum este această aniversare, sporește șansele de continuitate a iudaismului în România (președintele Comunității din Arad, ing. *Ionel Schlesinger*) ● Brașovul - oraș al minorităților, speranța că spiritul umanist va prevala în continuare în relațiile interetnice (representantul comunității germane din Brașov, *Erwin Hellmann*) ● spiritul ecumenic - dominantă comună pentru Brașov și Timișoara (președintele Comunității din Timișoara, dr. *Paul Costin*) ● însușirea lecțiilor istoriei, pentru ca ce-a fost rău să nu se mai repete (mesaj transmis de președintele Forumului Democrat German din România, *Paul Filippi*, citit de ing. *Tiberiu Roth*).

Cuvântul de încheiere a aparținut Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, care, ascultând sunetul Șofarului, a re trăit momentul de acum 40 de ani, când fost reîntregit Ierusalimul și a suflat din Șofar la *Kotel Hamaravi*. A înțeles mai profund, participând la festivitatea celor două secole de existență evreiască în Brașov, de ce poporul evreu a meritat să reîntre în posesia deplină a Ierusalimului.

A făcut elogiul oamenilor simpli, cum au fost membrii comunității brașovene, cum au fost evreii care au venit în Israel să-l reconstruiască și să-l apere; printre cei mai devotați - evreii din România. A apreciat frățietatea interetnică și interconfesională din Brașov, exprimându-și speranța că va continua. A vorbit despre semnificația sunetului de Șofar: evocarea trecutului, dar și semnal de alarmă pentru viitor. Pentru că antisemitism a existat, antisemitism există și una din cele mai eficiente arme în combaterea acestui flagel este frățietatea. În acest spirit au acționat și acționează E.S. *Rodica Radian Gordon*, aflată la sfârșit de mandat, fosta ambasadoare a României în Israel, prezentă la festivitate, *Mariana Valeria Stoica*, soția președintelui Comunității brașovene, *Vera Roth*. A reliefat respectul de care se bucură femeia în iudaism, semnificativ fiind faptul că femeii evreice îi revine onoarea de a binecuvânta lumânările de Șabat. *Cristina Plugaru* a împlinit această îndatorire, la Brașov, înainte de Maariv.

Serviciul divin de *Erev Șabat* a fost oficiat de Marele Rabin *Menachem Hacohen*, Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, prim cantor *Iosif Adler*, Corul Templului Coral, condus de *Maximilian Kertesz*.

Elogiu la ceas aniversar

Lansări de cărți

Lansarea volumului „Comunitatea evreilor din Brașov - secolele XIX-XX” a impresionat prin expresia concretă a voinței de dănuire preluată de urmași, prin lanțul solidarității umane, mai presus de etnie, de confesiune. Inițiatorul și primul autor al lucrării, *Sami Fiul z.l.*, s-a stins din viață înainte cu două luni de apariție. Cartea a fost continuată de profesoarele *Carmen Manea* și *Viorica Oprea*, care i-au și făcut o prezentare substanțială, emoționantă. Vărul său, *Carol Marcusohn*, i-a evidențiat înzestrările profesionale și sufletești. *Rudi Katz* ne-a transmis gândurile sale despre atașamentul celui dispărut față de comunitatea brașoveană, dedicația față de munca în biblioteca comunității, modul în care insufla tinerilor dorința de lectură. Vom reveni. Însemnările de călătorie, ediție bilingvă, română și engleză, ale scriitorului *Ion Popescu*

Topolog, „Spre Țara Făgăduinței: Israel”, au fost căldurose recomandate de *Meir Nitzan*, *Ioan Ghișe* și *Adrian Moruzzi*.

Două cărți în limba maghiară, lansate în cadrul simpozionului, au avut drept tematică istoria evreilor transilvăneni, cu referiri ample la Holocaustul din Ardealul de Nord și consecințele sale asupra acestei comunități. „*Szurika*, fiica Evei”, de *Sarika Szekely*, este un volum de memorii, „cu totul excepțional”, a apreciat președintele Comunității brașovene, *Tiberiu Roth*. *Eva Galambos* a arătat că această carte depășește cu mult granițele unei autobiografii și se constituie într-o oglindă a unei lumi dispărute, prea puțin abordată în literatura evreiască est-europeană, lumea muncitorilor evrei credincioși. Pe de altă parte, personajul Evei, mama autoarei, întruhidează strădania tuturor evreilor de a oferi copiii lor, prin învățatură, o viață mai bună. „*Istoria evreilor din Trei Scaune*”, de *Zoltan Feder*, un volum de documente reflectând de fapt istoria evreilor din Ardeal și rolul jucat de ei de-a lungul a patru secole, a fost prezentată de *Hermann Rosner*, președintele Comunității din Sfântul Gheorghe, și de *Eva Galambos*. Ambii vorbitori au subliniat valoarea cu totul excepțională a lucrării, indispensabilă pentru cercetătorii care se apleacă asupra acestui subiect.

Expoziție și spectacol de teatru la Centrul Cultural Reduta

Holul Centrului Cultural Reduta a găzduit o variantă mai redusă ca dimensiuni a expoziției „Viața în umbra morții”. Realizată de dr. *Lya Benjamin* și dr. *Irina Cajal Marin*, expoziția evocă, prin lucrări realizate de cinci artiști evrei - *Marcel Iancu*, *Arnold Dagan*, *Sol Omovici*, *Aurel Mărculescu* și *Lazăr Zin* -, drama evreilor români în perioada dictaturii legionare și antonesciene. S-au regăsit aici imagini zguduitoare despre pogromurile din București și Iași, „*Trenurile morții*”, lagărele din Transnistria. „Este o expoziție cu o valoare deosebită, istorico-

documentară, deoarece ne arată ce preț scump am plătit noi, evreii, ca să supraviețuim”, a arătat la vernisajul ei, *Tiberiu Roth*. În sala de spectacole a centrului, T.E.S. a fost prezent cu „*Foc în Calea Văcărești*”, evocare Peltz, omul și opera, filtrate prin personalitatea și trăirile proprii ale dramaturgului *Dorel Dorian*, care s-a bucurat și la Brașov de mult succes. Nu mai puțin aplaudat a fost recitalul *Maiei Morgenstern*, „*De la Muntele Sinai la Muntele lui Venus*”, reluare a spectacolului de la Sibiu, acesta desfășurându-se la Sinagogă.

Muzeul de Artă - gazda „momentelor culturale”

derea Ierusalimului pământesc cu Ierusalimul ceresc și înțelegerea filosofică a peisajului încărcat de spiritualitate.

Masa rotundă dedicată Brașovului multicultural, desfășurată tot aici, a fost onorată de prezența unor nume de răsărit: academicianul *Ion Ianoși*, dr. *Liviu Rotman*, directorul Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, istoric dr. *Lya Benjamin*, etnosociolog dr. *Hary Kuller*, dr. *Liviu Beris*, vicepreședintele A.E.R.V.H., profesorul *Gustav Meiseles*, din Israel.

Ca fiu al Brașovului, acad. *Ion Ianoși* a prezentat principalele caracteristici ale orașului care i-au conferit și îi conferă și astăzi aspectul multicultural: prezența, de-a lungul timpului, a patru etnii: români, sași, unguri și evrei, fiecare ocupând un loc bine definit în structura socio-economică și culturală a orașului. Pornind de la familia

Muzeul de Artă a fost gazda multora dintre momentele de reflecție care au înfrumusețat Șabatul. Printre ele - vernisajul expoziției de pictură semnată *Aurelia Stoie Mărginean*, „*Eternul Ierusalim*”. Cea de-a 39-a expoziție personală a cunoscutei pictorițe a fost prezentată de *Irina Cajal* și părintele *Cristi Munteanu*, care au vorbit despre întrepătrunderea

sa, vorbitorul a descris istoria evreilor brașoveni din perioada antebelică, din timpul războiului și din perioada comunistă. Când vorbim de caracterul multietnic al Brașovului, a spus vorbitorul, este necesară discutarea a patru probleme legate direct de etniile de aici: sașii și național-socialismul, românii și legionarismul, evreii și sionismul, evreii și comunismul. Toate aceste aspecte trebuie dezbătute nuanțat și în mod obiectiv și scoasă în evidență contribuția fiecărei etnii la dezvoltarea economică, socială și culturală a Brașovului. Istoricul dr. *Lya Benjamin* a subliniat existența unor personalități evreiești de prestigiu din oraș și contribuția adusă de o serie de familii evreiești la propășirea urbei, apoi a comentat și a adus completări la volumul dedicat istoriei comunităților evreiești din Brașov, lansat cu prilejul acestei mese rotunde. La rândul său, dr. *Liviu Rotman* a vorbit despre prezența evreiască în oraș și în regiune, la început nepermanentă, subliniind modelul de acceptare-respingere a altor etnii decât cea săsească, din Brașov, în funcție de interesele economice ale unor bresle, principalii adversari ai evreilor fiind societatea comercială a sașilor și breasla argintarilor. Prof. *Gustav Meiseles* a amintit contactele dintre culturi, realizate și de negustorii evrei care au jucat rolul unui vehicul, transmitând cultura de la o comunitate la alta, de la un popor la altul. Dr. *Hary Kuller* a abordat problema diversității în cadrul evreimii din România, care contrazice conceptul de omogenitate larg răspândit, precum și rolul important al mișcării sioniste din țara noastră. Dr. *Liviu Beris* a vorbit despre soarta evreilor de-a lungul istoriei și despre cauzele și evoluția antisemitismului din antichitate până la Holocaust.

Ceremonii la cimitir

Memoria celor care odihnesc în cele două cimitire, complet refăcute, de la Brașov, precum și a victimelor Holocaustului a fost marcată printr-un ceremonial religios, cu participarea Rabinului *Abraham Ehrenfeld* și a prim-cantorului *Iosif Adler*. Vorbitorii: ing. *Tiberiu Roth*, președintele Comunității din Brașov, *Meir Nitzan*, primarul orașului *Rishon LeZion*, și tânăra *Șir*, președinta parlamentului tineretului din acest oraș, au subliniat necesitatea de a nu da uitării suferințele poporului evreu, tot ceea ce au făcut antisemiții, inclusiv naștii de-a lungul istoriei.

Pagină realizată de IULIA DELEANU, EVA GALAMBOS

Continuare în pag. 7